OKM/NUOLI/NV **11.11.2019**

Merja Hilpinen

Tarkastusvaliokunta

Asia: K 3/2019 vp Hallituksen vuosikertomus 2018, K 13/2019 vp Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus eduskunnalle valtion vuoden 2018 tilinpäätöksen ja hallituksen vuosikertomuksen tarkastuksesta https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/K_3+2019.aspx

Asiantuntijakuuleminen eduskunnan tarkastusvaliokunta 12.11.2019

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa lausuntonaan seuraavaa:

1. Mitkä ovat suurimmat ongelmat tällä hetkellä nuorten syrjäytymisen torjunnan kannalta ja mitä niiden ratkaisemiseksi olisi tehtävä?

Etsivän nuorisotyön tehtävänä ohjata nuoria heidän tarvitsemiinsa palveluihin. Etsivien tavoittamat nuoret (vuonna 2018 lähes 20 000 nuorta) tarvitsevat hyvinkin erilaisia tuki-, neuvonta- ja ohjauspalveluja, koulutus- ja työllisyyspalveluja, sosiaali- ja terveyspalveluja sekä mielenterveys- ja päihdepalveluja. Hyvin usein palveluun joutuu jonottamaan ja joskus odotusaika venyy kohtuuttoman pitkäksi, tai nuoren tarvitsemaa palvelua ei ole lainkaan tarjolla nuoren kotikunnassa. Moni etsivän nuorisotyön työntekijä kokee työnsä haastavaksi, kun sopivia palveluja ei nuorille löydy. Myös heikot joukkoliikenneyhteydet tuovat lisähaasteita palveluun pääsyyn. Etsivä nuorisotyö tarjoaa ryhmätoimintaa ja tuki- ja tseppaustoimintaa odotusajalle ja kuljettaa nuoria palveluihin. Etsivän nuorisotyön tekemät kuljetuspalvelut (omalla autolla) koetaan haasteellisiksi.

Sekä etsivän nuorisotyön työntekijöiden, nuorten työpajatoimijoiden että nuorten mielestä eniten palvelupuutteita on nuorten päihde- ja mielenterveyspalveluista. Myös TE-toimiston, KELAn palvelujen ja matalakynnyksen palvelujen saatavuudessa nähdään puutteita. Varsinkin juuri peruskoulun päättäneet nuoret kokevat haasteita toisen asteen tutkinnon suorittamisessa: koulupäivät venyvät pitkiksi kuljetusten vuoksi tai kotoa on muutettava toiselle paikkakunnalle opiskelemaan. Nuoret kokevat myös haasteita koulutuspaikan löytämisessä ja oikean alavalinnan tekemisessä. Lisäksi nuoret kokevat kiusaamista ja yksinäisyyttä.

Nuoret tarvitsevat riittävää tukea matkalla aikuisuuteen. Kuntien palvelujen järjestämisessä on kiinnitettävä huomiota nuorten tarvitsemien palvelujen saatavuuteen, saavutettavuuteen ja oikea-aikaisuuteen. Kuntien sisällä on tehtävä ja vahvistettava monialaista yhteistyötä, niin että voidaan paremmin vastata nuorten palvelutarpeisiin. Tämän lisäksi palvelujen järjestämisessä tarvitaan kuntien välistä yhteistyötä ja kuntien ja maakuntien välistä yhteistyötä, tavoitteena asiakaslähtöisyys.

Tuki-, neuvonta- ja ohjauspalveluja on järjestettävä matalankynnyksellä ja monella tavoin huomioitava nuorten yksilölliset tarpeet. Ohjaamotoiminta on tässä hyvä ratkaisu. Nuorille on järjestettävä mahdollisuuksia sekä digitaalisiin että kasvokkaisiin palveluihin. Näiden lisäksi pitää tehdä tutkimusta nuorten palveluiden vaikuttavuudesta ja luoda mittarit, joilla voidaan kestävästi arvioida palvelujen riittävyyttä, saatavuutta, saavutettavuutta ja vaikuttavuutta.

Hallituksen tavoitteena on koulutus- ja osaamistason nostaminen, oppimiserojen kaventuminen ja koulutuksellisen tasa-arvo lisääntyminen. Hallitusohjelman mukaisesti toteutetaan oppivelvollisuusiän laajentaminen rakentamalla oppivelvollisuuden sisään erilaisia opinto- ja tukimuotoja, jotka voidaan sisällyttää toisen asteen tutkintoihin, esim. kymppiluokat, kansanopistot, työpajatoiminta, kuntoutus, valmentavat koulutukset. Osana oppivelvollisuuden laajentamista selvitetään toisen asteen keskeyttämisen syyt ja ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin tilanteen korjaamiseksi. Samalla vahvistetaan ohjauksen ja oppilashuollon palvelut.

Ammatillisessa koulutuksessa syrjäytymisen varaa syntyy, kun opiskelija keskeyttää opiskelunsa. Keskeyttämisen riski nousee niiden opiskelijoiden kohdalla, joilla ei ole riittäviä opiskeluvalmiuksia, esim. puutteellisten perustaitoja tai oppimisvaikeuksien johdosta. Myös motivaation puute tai elämänhallinnan vaikeudet voivat johtaa keskeyttämiseen. Suurin pulma tällä hetkellä ovat mielenterveys- ja päihdeongelmat.

Hallitus käynnistää ammatillisen koulutuksen laatu – ja tasa-arvon kehittämisohjelman. Kehittämisohjelman alle on tarkoitus koota hallitusohjelmaan kirjatut ammatillisen koulutuksen laatuun, tasa-arvoon, yhdenvertaisuuteen ja osallisuuteen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet, mm. ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpanon vahvistaminen, erityisesti kokonaisten opiskelupäivien ja -viikkojen toteutuminen sekä työpaikoilla tapahtuvan oppimisen ja oppisopimuskoulutuksen kehittäminen. Ammatillisen koulutuksen pedagogisia menetelmiä vahvistetaan ja päivitetään oppimisen vaikeuksien moninaisuuden vuoksi.

2. Tiedonkulun toimivuus viranomaisyhteistyössä lasten, nuorten ja perheiden ongelmia ratkottaessa? Tietosuoja- ja salassapitokäytäntöjen ongelmat ja kehittämistarpeet?

Nuoren yksilöinti- ja yhteystietojen luovuttamisesta etsivään nuorisotyötä varten säädetään nuorisolaissa (1285/2016). Viranomaistahot voivat luovuttaa nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot etsivää nuorisotyötä varten, jos tähän on nuoren suostumus, jollei tässä laissa tai muualla toisin säädetä. Nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot etsivää nuorisotyötä on luovutettava sen estämättä, mitä tietojen salassapidosta säädetään, luovutettava nuoren kotikunnalle etsivää nuorisotyötä varten seuraavasti: 1) opetuksen järjestäjän on luovutettava tiedot perusopetuksen päättäneestä nuoresta, joka ei ole sijoittunut perusopetuksen jälkeisiin opintoihin; 2) koulutuksen järjestäjän on luovutettava tiedot nuoresta, joka keskeyttää opinnot ammatillisessa koulutuksessa tai lukiokoulutuksessa; 3) puolustusvoimien ja siviilipalveluskeskuksen on luovutettava tiedot nuoresta, joka vapautetaan varusmies- tai siviilipalveluksesta palveluskelpoisuuden puuttumisen takia tai joka keskeyttää palveluksen.

Opetuksen tai koulutuksen järjestäjä, puolustusvoimat ja siviilipalveluskeskus voivat jättää nämä tiedot luovuttamatta, jos ne arvioivat käytettävissään olevien tietojen perusteella ja nuoren tilanne ja tuen tarve kokonaisuudessaan huomioon otettuna, ettei nuori ole etsivän nuorisotyön palvelujen ja muun tuen tarpeessa.

Myös muu kuin edellä tässä pykälässä tarkoitettu viranomainen ja Kansaneläkelaitos voivat salassapitosäännösten estämättä luovuttaa nuoren kotikunnalle etsivää nuorisotyötä varten nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot, jos viranomainen tai Kansaneläkelaitos arvioi tehtävässään saamiensa tietojen perusteella ja nuoren tilanne ja tuen tarve kokonaisuudessaan huomioon otettuna nuoren tarvitsevan viipymättä tukea päästäkseen palvelujen ja muun tuen piiriin.

Jos nuorten kanssa toimivat rekisteröidyt yhdistykset, säätiöt tai muut nuorten harrastustoimintaa tarjoavat yhteisöt arvioivat nuoren olevan etsivän nuorisotyön tarpeessa, voivat ne nuoren tai

alaikäisen nuoren huoltajan nimenomaisella suostumuksella ilmoittaa nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot etsivälle nuorisotyölle.

Etsivään nuorisotyöhön tuli vuonna 2018 yhteensä 27 466 yhteydenottopyyntöä. Suurin osa yhteydenottopyynnöistä tuli oppilaitoksista. Lisäksi yhteydenottopyyntöjä tuli sosiaali- ja terveystoimesta, nuorisotyöstä, työpajoilta, TE-toimistoista ja puolustusvoimista. Usein myös nuorten vanhemmat tai nuori itse ottivat yhteyttä. Yhteydenottopyyntö tulee usein siinä vaiheessa, kun asiat ovat jo todella huonosti ja ongelmat moninaisia ja vaikeita. Ennalta ehkäisevä ja varhaisessa vaiheessa tehty yhteydenottopyyntö helpottaisi asioiden käsittelyä ja nuori saisi tukea riittävän aikaisessa vaiheessa.

Tiedonkulkua on pyritty helpottamaan niin, että nuoren tapaamisissa on mukana nuoren kanssa toimivia henkilöitä: nuoren itsensä lisäksi esim. lääkäri, sosiaalityöntekijä, mielenterveystyöntekijä, etsivän nuorisotyöntekijä, työpajan työntekijä. Näin palvelut tukevat nuorten yhdessä sovittuun suuntaan ja suunnan vaihdoksesta sovitaan yhdessä.

Nuoren yksilöinti- ja yhteystietojen luovuttamista etsivää nuorisotyötä varten kehitetään digitaalinen tietojärjestelmä. Tietojärjestelmä parantaa nuorten yhdenvertaisuutta sekä vahvistaa ja helpottaa etsivän nuorisotyön tekemistä paikallisesti. Järjestelmän on tavoitteena olla käytössä vuoden 2021 alusta.

3. Arvio eduskunnan kannanoton toteutumisesta (EK 12/2014 vp – M3/2014 vp – TrVM 1/2014 vp, voimassa olevat kannanottokohdat 1, 2, 4, 5, 7)? https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Documents/trvm_1+2014.pdf

Korjaavan toiminnan lisäksi on järjestettävä ennalta ehkäisevää toimintaa. Käytettävissä olevia varoja on käytettävä kumpaankin toimintaan. Ennalta ehkäisevästä työstä huolimatta syntyy väliin putoamisia eikä turvaverkko toimi kaikilta osin.

Matalan kynnykset mielenterveyspalveluja tarvitaan edelleen. Etsivän nuorisotyön tuki voidaan järjestää, jos nuoren yhteys- ja yksilöintitiedot luovutetaan etsivälle nuorisotyölle.

Tiedonkulkua ja yhtenäisten tietosuoja- ja salassapitokäytäntöjen varmistusta viranomaisyhteistyössä on edelleen jatkettava erityisesti viranomaisten yhteisten koulutusten avulla.